

Məryəm ƏHMƏDLİ
meryemrafaelqizi@gmail.com

AZƏRBAYCAN TELEMƏKANINDA MAARİFÇİ PROQRAMLAR: ÖZƏLLİKLƏRİ VƏ İNKİŞAF MEYİLLƏRİ

PEZİOME

В статье рассматриваются образовательные программы, особенности и тенденции их развития на азербайджанских телеканалах. Образовательные передачи играют важную роль в формировании интересов аудитории и развитии речи. Телевизионная просвещение функционирует с другими журналистскими функциями. В статья содержит информацию об образовательных программах, их истории, особенностях и видах. В наше время аудитория нуждается в информации. Сегодня азербайджанская журналистика формируется на основе полезных традиций и отвечает требованиям современности.

Ключевые слова: Телевидение, журналистика, Средства Массовой Информации, программы, просветительская

SUMMARY

The article focuses on educational programs, excellence and development trends in the Azerbaijani TV channels. Educational broadcasts play an important role in shaping the audience's interests and developing speech. Television education operates with other journalistic functions. The article contains information about educational programs, their history, features and types. In modern times, the audience needs information. Today, Azerbaijani journalism is formed based on beneficial traditions and meets the requirements of modern times.

Keywords: Television, journalism, mass media, programmes, enlightenment

Televiziyanın maarifləndirici funksiyası dedikdə, tamaşaçını maarifləndirmək, onun dünyagörüşünü artırmaq, dünya mədəniyyəti ilə tanış etmək və s. başa düşülür. Ekranda nümayiş etdirilən bütün verilişlərdə, o cümlədən informasiya buraxılışlarında da göstərilən adamların siması, ünsiyyət və danışq tərzi, savad dərəcəsi tamaşaçıların düşüncəsinə təsir göstərir [1]. Adəton, tamaşaçılar televiziyyada gördükloru aparıcıyı bir nümunə kimi qəbul edirlər. Özlərini, danışqlarını, geyim tərəflərini ona oxşatmağa çalışırlar. Son dövrlərdə, xüsusun, özəl televiziyalarda özündənəzəri, həmsəhətinin sözünü kəsən, takəbbürlü aparıcılar üstünlük təşkil edirlər. Maarifləndirmək dedikdə, ekranda tamaşaçıya dərs keçmək kimi başa düşülməməlidir. Təbiidir ki, bütün maarifçilik verilişlərinin mayasında nəyisə öyrətmək, tövsiyə və təlqin etmək elementləri vardır. Lakin bu ustalıqla və incə bir şəkildə edilməlidir ki, həmin element tamaşaçı üçün effektli olsun [1].

Jurnalistikamın əsas üç funksiyasına əyləndirmək, məlumatlandırmaq və maarifləndirmək kimi funksiyalar daxildir. Ayrı-ayrı mərhələlərdə dovrün tələblərinə uyğun olaraq bu və ya digər funksiyalar daha aktual olmuşdur. Məsələn, hazırda Azərbaycan teleməkanında əyləncə verilişləri üstünlük təşkil edir. Bu da əslində bir sira amillərlə bağlıdır. Reklam, reytinq məsələləri televiziyanın əyləndirmək funksiyasının ön plana çıxmamasına səbəb olur. Digər tərəfdən auditoriya da maarifləməkdən daha çox əylənməyə meyilliidir. Lakin bu o demək deyil ki, Azərbaycan teleməkanında maarifləndirici verilişlər yoxdur.

Televiziyanın yeni yarandığı dövrlərde ölkəmizdə maarifləndirici verilişlər çoxluq təşkil edirdi. 80-ci illərdə "Dalğa" bəlli-pulisistik, "Azərbaycan dili", "Azərbaycan dünya meridianlarında", "Təbiəti sevənlər", "Maraq və məntiq" "Qlobus", "Televiziya şahmat klubu" və s.kimi verilişlər yayımlanırdı.

"*Dalğa*" verilişini telejournalist İlqar Əlfioglu aparırdı. Veriliş Azərbaycan tamaşaçısının sevimlisine çevrilmişdi, o zaman hər ailə bu verilişi həvəslə gözləyirdi. Dövlət televiziyanın quru efir məkanına sanki canlılıq götərən "*Dalğa*" o vaxtin tamaşaçısı üçün əsl möcüzə idi. İnsanlar yeni eşitdiyi, müəmmə dolu bilgilər haqqında öyrənməyə can atır, aparıcı onları nisbətən fərqli formatda tamaşaçılarla təqdim edirdi. İl Əlfioglu xatirələrində yazdı: ""*Dalğa*" yeganə veriliş idi ki, efirə çıxanda küçələrdə adam qalmırıldı. Onun efir vaxtında Moskvadan məşhur "Vzqlyad" programı gedirdi. Təxminən iki aydan sonra bizdə "*Dalğa*" dəhə populyar oldu. Deyə bilərəm ki, ömrü boyu Azərbaycan dilində verilişə baxmamış Bakı rusdilliləri dilimizi elə bizim proqrama baxmaq üçün öyrəndilər" [2].

Veriliş 4 illik yayımdan sonra 1991-ci ilin noyabr ayında fəaliyyətini dayandırdı.

"*Təbiəti sevənlər*" veriliş 35 ildən çox yayımlanmışdır. Verilişin aparıcıları professorlar Qara Mustafayev və Mirəli Seyidov idilər. Onlar təbiətin seyrinə çıxır, onun gözəlliklərini və problemlərini elmi dəlillərlə, sadə xalq dilində tamaşaçılara çatdırırırdılar.

Professor Məlik-Baxış Babayevin müəllifi və aparıcısı olduğu "*Maraq və məntiq*" veriliş AzTV-də yayımlanırdı, gənclərin məntiqi qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsinə yönəldilmişdi. Ümumilikdə, 256 dəfə efirə çıxan veriliş insanların əqli və məntiqi düşüncə qabiliyyətinin inkişafında müüm rol oynadı.

"*Televiziya şahmat klubu*" verilişinin aparıcısı Faiq Həsənov olmuşdur. Veriliş məntiqi mühakimə qabiliyyətini inkişaf etdirmək istəyen eksor insanlar üçün əyani vəsait idi.

"*Qlobus*" - Azərbaycan efir məkanının ilk intellektual-maarifləndirici yarışma verilişi. Verilişdə əsasən, tələbələr və orta məktəbin yuxarı siniflərində oxuyan şagirdlər komanda şəklində iştirak edirdilər. "*Qlobus*"un aparıcısı universitetə yüksək göstəricilərlə qəbul olunan tələbələrdən biri olurdu.

Bu verilişlərlə yanaşı, bir sira elmi-maarifləndirici verilişlərin adlarını qeyd etmək olar. Məsələn, "Evrika", "Qoşma", "Tələbə klubu" və s.

Maarifləndirici verilişlərin özünü də siyaset, tarix, mədəniyyət, intellektual və sağlamlıq kateqoriyalarına bölmək olar.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan televiziyanının tarixinə nəzər saldıqda, onun tarixinin maarifləndirici verilişlərlə zəngin olduğunu görmək olar. Respublikamız müstəqillik əldə etdikdən sonra çoxlu sayıda özəl telekanallar yarandı. Hazırda özəl telekanallarımızda maarifləndirici verilişlər yox dərəcəsindədir. Lakin ilk dövrlərdə bu kanallarda bilgi verən, tamaşaçının dünyagörüşünü artıran verilişlər kifayət qədər var idi.

Siyasi maarifləndirici "*Günün nəbzi*" verilişi Azərbaycan dövlət televiziyasında yayımlanan uğurlu layihələrdən sayıla bilər. Burada tamaşaçılardan diqqəti ölkədə və dünyada baş verən ən vacib siyasi, içtimai, sosial hadisələrə cəlb edilir, onların mahiyyəti dürüst və qərəzsiz mövqedən təhlil olunur. Verilişin aparıcısı Rövşən Məmmədliyidir.

"*Aktual mövzu*" - verilişi Anar Yusifoğlu təqdimatında içtimai televiziya kanalında yayımlanır. Burada günün aktual mövzularına toxunulur, müxtəlif sahələrin mütəxəssisləri ilə fikir mübadilələri aparılır.

Tarixi maarifləndirici verilişlər arasında Qərənfil Xəlilovanın içtimai televiziyyada yayımlanan "*Haqqım var ki öyünm....*" silsiləsindən 20-yədək sənədlə televiziya filminin adlarını çəkmək olar. Sənədlə filmlər müəllifin mövzuya peşəkar yanaşması, zəngin aşardırmaları ilə diqqəti cəlb etmiş, Azərbaycan tarixinə, mədəniyyətin, cumhuriyyətin liderlerinin, tarixi şəxsiyyətlərin həyat və fəaliyyətinin işqalandırılmasına həsr olunmuşdur. Həmin TV-də yayımlaanan "*Bakı sirləri*", "*Bakı vaxtı*", "*Şərəf tariximiz*", "*Körpü*" və s. verilişləri də maarifləndirmə proqramlarına aid etmək olar.

"*Dünən, bu gün, sabah*", "*Telebenefis*", "*Fövgəl dünya və mən*" silsilə verilişlər Space telekanalında yayımlanırdı. Proqramın aparıcısı və rejissoru Mehriban Ələkbərzadə idi.

İntellektual verilişlər arasında Aztv-də yayımlanan "*Mən azərbaycanlıyam*", "*İtv-Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadlarını çəkmək olar. Bunda "*Breyn ring*", "*Xəmsə*" və s. kimi verilişlərin adlarını çəkmək olaadopportunitànib. Özəl telekanallar arasında hazırda fəaliyyət göstərməyən 75

ANS telekanalında yayımlanan “Ağıl dəryası” verilişinin adını qeyd etmək olar. Verilişin aparıcısı Murad Əzizimzadə idi. “Ağıl dəryasın”da 11-cu siniflər orta məktəb səviyyəsində suallar verilir, qalib iştirakçı buraxılış imtahanından azad edilirdi. Çox təessüf ki, hazırda fəaliyyət göstərən özəl telekanallarımızın heç birində intellektual verilişlər yoxdur.

Sağlamlığa həsr olunmuş maarifləndirici verilişlər hazırda kanallarımızda kifayət qədərdir. Atv-də yayımlanan “Həkimşən”, “Space”-də yayımlanan “Çarə” və s. kimi proqramları buna misal göstərmək olar.

Azərbaycan teleməkanında maarifçilik proqramlarının əhatə dairəsinin genişləndirilməsinə, onların yüksək səviyyədə təqdim olunmasının təmin edilməsinə, bu işə mütəxəssis nəzarətinin gücləndirilməsinə ciddi ehtiyac var.

Telekanallarımızın demək olar ki, əksəriyyətində, proqramlar hazırlanarkən aparıcının şəxsiyyəti nəzərə alınır. Yeniliklər televiziyanın aynası, aparıcı isə yeniliklərin, intellektin daşıyıcısı, simasıdır. 15-20 il əvvəl dönyanın ən məhşur televiziyaları aparıcısını aktyora çevirməyə, yenilikləri isə tamaşaçıya döndərməyə səy göstərildilər [3]. Dünya artıq bu mərhələni keçib. Lakin, Azərbaycan televiziysi hələ bu mərhələdədir. Efirlərdə şou nümayəndələri və ya aparıcılıq qabiliyyəti olmayan təsadüfi adamlar verilişlər aparır. Təessüf ki, bu gün Azərbaycan teleməkanında aparıcının şəxsiyyət faktoruna ikinci-üçüncü dərəcəli məsələ kimi baxılır, bu isə ciddi fəsadlar verdiyi üçün yolverilməzdır.

Ədəbiyyat

1. Qulu Məhərrəmli. “Televiziya jurnalistikasının əsasları”. Bakı, 2006.
2. Elşad Quliyev. “Televiziya: nəzəriyyə, inkişaf meyilləri”. Bakı, 2004
3. <http://azedu.az/az/news/3520>
4. <http://www.aztv.az/viewredak.php?lang=az&id=7>